

CONSIDERAȚII PRIVIND UTILIZAREA ȘI PROTECȚIA SPAȚIULUI EXTRAATMOSFERIC

Conf. univ. dr. Anca Ileana Dușcă
Lect. univ. dr. Diana Dănișor
Conf. univ. dr. Tereza Elena Danciu

La recherche scientifique sur et l'utilisation de l'espace atmosphérique ont des résultats particuliers dans des domaines importants -météorologie, découverte des ressources matérielles minérales etc. - mais présentent aussi des dangers tant pour l'espace extra-terrestre (dans le sens que les objets lancés peuvent se détériorer ou peuvent entrer en collision les uns avec les autres) que pour l'environnement terrestre (la possibilité, par exemple, d'infester l'environnement terrestre avec des substances et des organismes non-terrestres qui puissent avoir des conséquences négatives sur la santé des hommes, la destruction de la couche d'ozone, etc.).

1. Vehicule spațiale și scopurile utilizării lor. Vehiculele cu ajutorul cărora se poate explora și exploata spațiul sunt: rachetele spațiale, sateliții, sondele interplanetare și astronavele. **Racheta spațială** - este o rachetă¹ de mari dimensiuni utilizată pentru plasarea sateliților artificiali pe orbite sau a navelor cosmice pe teritoriile stabilite: după ce își epuizează rezerva de combustibil, treptele (sau etajele) rachetei spațiale se desprind pe rând de aceasta urmând să cadă înapoi pe Pământ sau să se înscrie pe traiectorie apropiată de cea a satelitului sau navei cosmice. Exploatarea sistematică a mediului extraterestru a început² cu ajutorul rachetelor spațiale al căror rol, încă destul de important, în cercetările spațiale, este dat de mai multe aspecte. Astfel, mai întâi este faptul că cercetările realizate duc la descoperiri științifice care pot fi utilizate, mai apoi, de către satelit și astronave. Apoi, trebuie subliniată rapiditatea obținerii informațiilor, în sensul că anumite fenomene spațiale sunt de natură efemeră și, prin urmare, trebuie analizate rapid, lucru pe care rachetele spațiale îl realizează. În fine, locul

¹Rachetă: vehicul zburător propulsat prin reacție directă, fiind echipat cu un motor - rachetă. Principalele lui elemente constructive sunt: corpul rachetei, motorul și compartimentul cu încărcătură utilă (aparate științifice de măsurat și eventual o cabină). Rachetele pot fi dirijate (prin radio, radiolocație, pe bază de program) sau nedirijate; pot avea o singură treaptă sau mai multe trepte (ultima purtând încărcătura utilă). A se vedea *Micul Dicționar Enciclopedic*, 1972, Editura Enciclopedică Română, p. 771 și *Larousse des débutants*, Librairie Larousse, Paris, 1963, p. 255.

² La 9 aprilie 1968, Franța și-a inaugurat o nouă bază spațială, la Kourou (Guyana) prin lansarea unei rachete numită "Veronica", lansare care a reprezentat - conform declarațiilor Centrului Național de Studii Spațiale francez - un succes complet. A se vedea: N. Mateesco Matte, *Droit aérospatial*, Paris, Editions A. Pedone, Librairie de la cour d'Appel et de l'orde des Avocats. 13 Rue Soufflat, 13. 1969, p. 92.

unde experiențele se realizează: astfel dacă aerosondele sunt utilizate doar până la o înălțime de aproape 40 km, iar sateliții pot fi utilizați până la o înălțime de aproape 100 km, rachetele spațiale pot evolua la altitudini situate între 40 km și 120 km³.

Satelitul⁴ este un obiect confecționat de oameni, care se lansează în spațiul circumterestru cu ajutorul rachetelor cosmice și care, după plasarea pe orbită, continuă să graviteze în jurul Pământului fără a mai fi nevoie de propulsie. În general, sateliții artificiali reprezintă sisteme tehnice complexe, prevăzute cu dispozitive pentru corectarea traiectoriei, pentru orientare și stabilire, cu surse de energie electrică, cu emițătoare și receptoare radio, precum și cu aparataj destinat efectuării unor anumite activități științifice sau tehnice (există sateliți geofizici⁵, geodezici⁶, metrologici, de telecomunicații etc.). Sateliții au fost (și sunt) utilizați nu doar pentru a compensa deficiențele rachetelor spațiale - în cadrul cercetărilor spațiale - dar și pentru că lista întrebuințării lor include mai multe domenii - domeniul militar și nemilitar, național sau internațional, domeniul economic (pentru telecomunicațiile spațiale și pentru descoperirea de bogății maritime sau minerale); - meteorologie⁷.

Sonda spațială (sau cosmică) este un satelit artificial sau vehicul cosmic fără oameni la bord, destinat explorării directe a spațiului cosmic sau a corpurilor cerești, care cu ajutorul aparatelor și instrumentelor pe care le posedă, efectuează automat anumite cercetări, transmițând apoi pe Pământ informațiile obținute⁸. Sondele spațiale își relevă importanța mai ales prin comparație pentru că, dacă rachetele spațiale (rachetele sonde) sunt folosite îndeosebi, pentru studiul atmosferei și ionosferei⁹, iar sateliții sunt întrebuințați pentru studiul spațiului extraatmosferic, sondele spațiale sunt utilizate pentru explorarea diferitelor planete, cu deosebire Luna, Marte, Venus etc., motiv pentru care se mai numesc și sonde interplanetare¹⁰. **Astronavele** vor rămâne în memoria colectivă datorită lui Juri

³ Idem, N. Mateesco Matte, *op. cit.*, ed. 1969, p. 93.

⁴ Ne referim la satelitul artificial căci altfel ar fi vorba de un corp ceresc luminos sau obscur, natural sau artificial, care gravitează pe o orbită circulară sau eliptică în jurul altui corp ceresc (cu mase mai mari decât a primului) sub acțiunea a două forțe egale și de sens contrar: forța de atracție universală și forța centrifugă. A se vedea *Micul dicționar enciclopedic ...*, p. 831.

⁵ Idem, p. 832. Geofizica este știința care se ocupă cu studiul proprietăților și al fenomenelor fizice ale Pământului, precum și cel al legăturilor lor cu structura acestuia, folosind principiile fundamentale și metodele de investigație ale fizicii și geologiei. Idem, p. 406.

⁶ Geodezia este știința care se ocupă cu studiul formei și al dimensiunilor Pământului, cu tehnica măsurării și a reprezentării cartografice sau numerice a suprafeței Pământului pe porțiuni determinate. Idem.

⁷ A se vedea N. Mateesco Matte, *op. cit.*, 1969, p. 94.

⁸ *Micul dicționar*, p. 872.

⁹ Ionosfera reprezintă o regiune superioară a atmosferei, cuprinsă între circa 100 și 1000 km; este alcătuită din gaze rarefiate și puternic ionizate, care reflectă undele radioelectrice lungi și medii, permițând acestora să ocolească globul terestru și să poată fi recepționate pretutindeni. În ionosferă se produc aureolele boreale și se dezagregă majoritatea meteoriților. Idem, p. 432.

¹⁰ N. Mateesco Matte, *op. cit.*, 1969, p. 94.

Gagarin¹¹ și John Glenu care au dirijat, în mod automat și în conformitate cu directivele primite primele astronave¹².

Vehiculele spațiale - și spațiul, în fine - sunt utilizate în mai multe scopuri. Un prim scop îl constituie *cercetarea științifică* ce vizează mai multe aspecte: a) temperatura, compoziția și presiunea atmosferei înalte și ionosferei, densitatea și temperatura electronică și ionică, particulele aurorale și solare, fotometria aurorilor, radiațiile X și W solare și stelare, radiația cosmică primară, câmpurile magnetice (toate aceste cercetări pot fi realizate cu ajutorul rachetelor spațiale)¹³; b) plasma interplanetară, radiația infraroșie și gamma stelară, studiul Lunii, al planetelor, al cometelor și mediului interplanetar, astronomia solară și stelară, biologia spațială (sateliții și sondele interplanetare sunt folosiți în realizarea acestor cercetări)¹⁴; c) omul și funcțiile sale vitale într-un mediu complet diferit (de cel al Pământului) în care forța gravitațională dispare. În acest sens trebuie cercetat cum omul se poate adapta acestor noi condiții și cum se poate reduce perioada de slăbiciune ce urmează oricărui drum în spațiu¹⁵; d) materialele pot avea un component diferit în absența forței gravitaționale. Acest lucru interesează, îndeosebi metalurgia care ar fi interesată de producerea unor aliaje mai pure decât cele realizate pe Pământ și în materia cristalografiei microgravitația se poate dovedi utilă pentru că s-ar putea obține cristale mai pure și mai bine construite decât cele obținute pe Terra¹⁶; e) descoperirea de resurse materiale minerale - cu deosebire petrol -, evaluarea productivității culturilor, folosirea mai bună a resurselor regenerabile¹⁷; f) obținerea de imagini meteorologice reprezentând Terra interesează deopotrivă mai multe categorii de oameni: agricultori, serviciile de protecție civilă și chiar operatorii spațiali care nu-și pot lansa vehiculele spațiale decât în condiții acceptabile din punct de vedere meteorologic. Dar rolul prognozelor meteo oferite de către sateliți apare mai ales în prevenirea și diminuarea impactului catastrofelor naturale¹⁸; g) obținerea de imagini cu caracter strategic militar (atât defensiv cât și ofensiv). Războiul din Golf (1991) a arătat limpede că cel ce a avut o imagine globală a teatrului de desfășurare a operațiunilor militare a avut un avantaj considerabil asupra adversarului său în sensul că: a

¹¹ Iuri Gagarin este primul om din lume care a zburat la 12 aprilie 1961, în spațiul cosmic, realizând o rotație în jurul Pământului, *Micul dicționar ...*, p. 1244.

¹² N. Mateescu Matte, *op. cit.*, 1969, p. 94.

¹³ Idem, p. 95.

¹⁴ Idem.

¹⁵ P.M. Martin, *Droit des activites spațiales*, Masson, Paris Milon Barcelone Bonu, 1992, p. 192-193.

¹⁶ Idem, p. 194.

¹⁷ "Obținerea acestor date a fost prevăzută de Programul desfășurat de guvernul Statelor Unite ale Americii cu ocazia lansării primului satelit american Lonsat. Pentru observarea Terrei au existat mai multe programe. Astfel, de exemplu, Franța în 1977 a decis contruirea propriului satelit de observare a Terrei și a creat, în 1982 Societatea Spot-image pentru comercializarea acestor date și aceasta cu toate că primul satelit SPOT a fost lansat în 1986. Uniunea Sovietică avea deja propriile sale programe, iar Agenția Spațială Europeană a elaborat în 1982 propriul său program ERS (Earth Resources Satellites). Primul satelit ERS lansat de ASE a avut loc în iulie 1991". Idem, p. 173.

¹⁸ Idem, p. 173-174.

cunoscut mai bine condițiile meteorologice, a remarcat mai bine mișcările de trupe și a putut pe baza datelor în infraroșu să detecteze blindatele și proiectilele teleghidate cu propulsie autonomă care erau sau urmau să fie puse în acțiune¹⁹.

Un al doilea scop îl constituie *telecomunicațiile*. Telecomunicația fără fir se realizează, înainte de inventarea sateliților, grație existenței ionosferei, care încărcată fiind cu electricitate reprezintă o adevărată "oglină care reflectă undele radio care se deplasează în linie dreaptă, dar ionosfera nu reflectă undele scurte, care reușesc să o traverseze. Apariția sateliților a rezolvat această problemă pentru că ei reflectă undele scurte lucru extrem de util deoarece: a) uneori funcționarea ionosferei este dereglată datorită funcțiunilor ionosferice, în aceste condiții undele scurte sunt totdeauna utilizabile deoarece nu sunt influențate de furtuni; b) de asemenea, funcționarea ionosferei poate fi dereglată de exploziile nucleare, caz în care, iarăși undele scurte pot fi folosite; c) utilizarea cablurilor sub marine costă prea mult spre deosebire de transmisiunea prin satelit²⁰.

După modul utilizării lor sateliții se împart în: sateliți *pasivi* care reflectă datorită suprafeței metalice undele radio de toate lungimile, dar reflexia este slabă motiv pentru care este nevoie de stație terestră de mare putere care să recepționeze aceste semnale și care să poată să le amplifice²¹; sateliți *activi* sunt în același timp receptori și emițători deoarece amplifică semnalele primite; grație acestei amplificări semnalele care se întorc la Pământ sunt mai puternice decât cele reflectate de sateliții pasivi.

2. INTELSAT (International Telecommunications Satellite Contoctium); INTERSPUTNIK; EUTELSAT. Primul sistem de telecomunicații prin satelit - organizația INTELSAT - și-a propus un scop ambițios anume crearea unui sistem comercial mic de comunicații, scopul n-a fost atins datorită apariției altor sisteme similare. Cu toate acestea trebuie remarcată participarea masivă a statelor: 25 membri în 1964 (august), 50 în 1967, 72 în 1969, 91 în 1976 etc.²²; participare datorată poate flexibilității și adaptabilității organizației la situații noi, în conformitate cu schimbările tehnice rapide la care organizația trebuia să se adapteze²³. Acordurile INTELSAT²⁴ - dezvăluie dubla natură²⁵ a acestei organizații internaționale:

¹⁹ În acest sens se vorbește de "spionajul prin satelit" sau de "recunoaștere militară". Pe de altă parte, observarea prin satelit a servit timp de 20 de ani ca mijloc de verificare a respectului de către SUA și URSS a tratatelor de control a armamentelor. Idem, p. 174-175.

²⁰ M. Mateesco Matte, *Droit aérospatial*, Paris 1969, p.96-97.

²¹ Sateliții pasivi au fost folosiți atât de SUA cât și de URSS pentru comunicațiile telefonice și pentru televiziune. Primii sateliți pasivi s-au numit Edio I și Edio II, fiind formați la 12 august 1960 respectiv 25 ianuarie 1964 idem p. 68.

²² M.Mateesco Matte, *Droit aérospatial. De l'exploration scientifique à l'utilisation commerciale*, Edition A. Pedone 13 rue Sonffeat, Paris, 1976, p.127.

²³ M. Mateesco Matte, *op.cit.*, *Droit aérospatial*, 1969, p. 243.

²⁴ P.M. Martin, *op.cit.*, p.136-137.

Acordul relativ la Organizația internațională de telecomunicații prin satelit (a fost semnat de către state); Acordul de exploatare deschis semnării guvernelor sau organismelor lor publice sau private de telecomunicații.

Funcționarea și îndeplinirea scopurilor propuse de INTELSAT sunt realizate de 4 organe. **Adunarea Părților** este organul principal care fixează politica generală a organizației, (motiv pentru care se reunește la 2 ani²⁶) obiectivele sale reprezentând recomandări pentru celelalte organe. Adunarea mai îndeplinește și alte roluri și anume: hotărăște măsurile care trebuie luate pentru a evita conflictele cu alte convenții multilaterale la care unele Părți au aderat; decide - în baza act.XVII - amendamentele ce trebuie făcute Acordului; studiază raporturile cu alte organe; face recomandări pentru achiziționarea și utilizarea de instalații spațiale distincte de cele din sectorul spațial INTELSAT; determină condițiile de retragere a unei Părți; fixează relațiile ce trebuie stabilite în state terțe și cu alte organizații internaționale; examinează reclamațiile Părților: alege experții judiciari; se asigură să nu existe nici o discriminare în atribuirea de contracte și operațiuni; exercită orice alte puteri prevăzute²⁷.

Reuniunea semnatarilor este alcătuită din cei ce au semnat acordul de exploatare²⁸. Se reunește în sesiune ordinară în fiecare an, iar regulile votului sunt asemănătoare cu cele ale Adunării Părților²⁹. În baza mandatului său Reuniunea Demnatarilor trebuie să îndeplinească mai multe atribuții: studiază raporturile financiare; își exprimă recomandările și punctele de vedere asupra tuturor amendamentelor; își exprimă punctele de vedere asupra programelor viitoare prezentate de Consiliul guvernamentelor; decide, pe baza sugestiilor guvernatorilor, cotele de contribuție financiară ale Părților, al căror total nu depășea, inițial, 500 milioane \$; aprobă stațiile terestre ale INTELSAT; sugerează capacitatea sectorului spațial INTELSAT; propune taxele de utilizare ale sectorului spațial; decide cu privire la retragerea unor Părți secundare; examinează reclamațiile prezentate de Semnatarii sau de statele membre; studiază și analizează politica generală propusă de Ansamblu; exprimă punctele de vedere asupra vitoarei structurii de gestiune care înlocuiește COMSAT, determină anual reprezentativitatea în cadrul Consiliului Guvernatorilor.

Funcțiile Consiliului Guvernatorilor sunt numeroase și anume: poate crea comitete consultative, poate face studii și să pregătească rapoarte. De asemenea, Consiliul este cel care adoptă marile linii directoare cu privire la programele, funcționarea, piețele, deciziile și măsurile luate de Reuniunea Semnatarilor; fixează

²⁵ INTELSAT este atât organizație internațională cât și societate comercială internațională, idem p.137.

²⁶ Prima Adunare a avut loc în august 1973. Se pot ține - la cererea unor terți, a unor membri sau a Consiliului Guvernatorilor. A se vedea M. Mateesco Matte, *op.cit.*, p.134.

²⁷ Idem

²⁸ Ex. France Télécone pentru Franța, Telespazis pentru Italia, Administrația P. & T pentru Luxembourg, Comsat pentru Statele Unite. A se vedea P.M. Martin, *op.cit.*, p.138

²⁹ Idem

taxele de utilizare; face un raport anual și informează Părțile, numește Secretarul general și Directorul general și determină statutul funcționarilor organizației; poate să recomande amendamente la acorduri dar ținând cont de punctele de vedere ale Ansamblului Părților și Reuniunii Semnatarilor³⁰.

Organe executive. Secretarul general (și mai apoi Directorul general) și COMSAT. Secretariatul general a reprezentat o funcție cu caracter tranzitoriu fiind înlocuită de Directorul General (cu începere din 1976). Funcțiile Secretarului general au fost cuprinse în anexa A la Acord, alcătuită din 29 de puncte dintre care amintim: administrează accesul stațiilor terestre la sectorul spațial; primește și studiază rapoartele de gestiune ale diferitelor servicii; notifică U.I.T. frecvențele utilizate; pregătește bugetele; recomandă nivelul redevențelor și normelor de compatibilitate; ține un Registru cu Plățile Semnatarilor și primește plățile făcute de acestea; investește surplusul INTELSAT, recomandă norme de asigurare pentru responsabilitatea din sectorul spațial; analizează efectele economice ale altor sisteme similare INTELSAT; pregătește ordinea de zi a fiecărui organ; asigură serviciul de traducere și interpretare; inventariază deciziile tuturor organelor; oferă consilierile juridice necesare, convoacă toate conferințele prevăzute³¹. Abia după 1 ianuarie 1979 acest organ executiv a devenit cu adevărat internațional, însă atunci fiind administrat doar de funcționari americani³².

COMSAT a fost ales, începând cu 1979, să asigure gestiunea INTELSAT. Funcționarea COMSAT este prevăzută în Anexa B și anume: se ocupă de aspectele tehnice și economice ale sistemului; recomandă Guvernatorilor programe de cercetare; la cererea Guvernatorilor întreprinde studii, programe, cercetări, informează Guvernatorii cu privire la noutățile din domeniul spațial; pregătește și distribuie ofertele pentru dobândirea de instalații spațiale și evaluează răspunsurile primite; sub conducerea Consiliului guvernatorilor negociază, semnează și administrează contractele de construcție și de furnizare; se ocupă cu lansarea sateliților și cu asigurările necesare; asigură în continuare, telecomanda și controlul sateliților și supravegherea lor generală; recomandă Guvernatorilor frecvența lansărilor de sateliți; recomandă norme și caracteristici de redare; pregătește și coordonează planurile de exploatare ale sistemului de frecvență între stațiile terestre etc.; recomandă măsuri de protecție a invențiilor și realizează acorduri în acest sens; revizuieste periodic redevențele amintite; alege personalul tehnic din cel recomandat de Consiliul guvernatorilor sau sugerat de Semnatari, se supune arbitrajului Camerei de Comerț Internațională dacă un diferend a survenit la INTELSAT.

INTELSAT este important pentru că în istoria telecomunicațiilor reprezintă o etapă importantă și anume este izvorul, primul pas în comunicațiile prin satelit și în această calitate a cunoscut un succes considerabil. Dar aceasta nu înseamnă că

³⁰ Idem

³¹ M. Mateesco Matte, *op.cit.*, ed. 1976, p.138.

³² Sediul INTELSAT fiind Washington.

este lipsit de concurență (astfel, de exemplu utilizarea cablurilor cu fibră optică, pentru un anumit tip de telecomunicații reprezintă o parte a acestei concurențe) căci ulterior s-au născut și alte organizații cu vocație regională și scopuri speciale³³.

3. INTERSPUTNIK - este sistemul creat de Uniunea Sovietică - drept replică la INTELSAT - pe baza unui program de cercetare "Intercosmos", în colaborare cu o serie de state mai mult sau mai puțin apropiate geografic (dar sigur apropiate politic). Este vorba de: Bulgaria, Cuba, Ungaria, Mongolia, Polonia, Republica Democratică Germană, România, Cehoslovacia care au creat - la Moscova - la 15 noiembrie 1971, Organizația Intersputnik. La acestea s-au adăugat: Afganistan, Coreea de Nord, Laos, Vietnam și Yemenul de Sud³⁴. Acordul semnat de către părți a intrat în vigoare în 1972. Dintre dispozițiile Acordului putem aminti: dispoziția - cuprinsă în art.2 din Acord - în sensul că INTERSPUTNIK este o organizație deschisă la care toate statele pot participa; prevederea - inclusă în art.4 - în sensul că elementele spațiale ale sistemului, reprezintă proprietatea organizației, ele putând fi închiriate de către statele membre (art.4.2). În schimb stațiile terestre aparțin statelor membre și agențiilor recunoscute care le utilizează (art.4.3); reglementarea - cuprinsă în art.6 - în sensul că sateliții urmează a fi lansați de membrii care dispun de cele mai bune mijloace tehnice, pe baza unei înțelegeri prealabile între Organizație și Statele respective (art.6); activitățile urmând a fi coordonate cu cele ale U.I.T.³⁵ (art.7). Tot art.7 prevede că organizația cooperează cu alte organisme pentru utilizarea sateliților de comunicații; mențiunea - cuprinsă în art.8 - în sensul că Organizația este o entitate legală, iar responsabilitatea sa, decurgând din obligațiile sale, se limitează la proprietatea pe care o posedă adică, explică art.10 - organizația nu răspunde pentru obligațiile contractate de Părțile Acordului și nici Părțile Semnatore la Acord nu răspund pentru obligațiile organizației. În ce privește capacitatea legală a

³³ M. Mateesco Matte, *Droit aérospatial*, Paris, Edition A.Pedonc, 1969, p. 243; P.M. Martin, *Droit des activités spatiales*, Maisson, 1992, p.140.

³⁴ P.M. Martin, *op.cit.*, p.140-141. Trebuie spus că URSS a fost invitată să participe la INTELSAT, dar a refuzat să se integreze în sistemul propus din mai multe evidente motive. Mai întâi era temerea - întemeiată - că ar fi fost controlată de SUA, iar apoi simpla participare - ca membru de rând - iar fi știrbit imaginea de suprapunere. A se vedea și M.Mateesco Matte: *op.cit.* Droit aérospatial de l'exploration scientifique á l'utilisation commerciale ..., p.122-123.

³⁵ Uniunea Internațională de Telecomunicații (UIT) este o organizație mondială stabilită printr-un acord internațional - Convenția internațională de telecomunicații - care a fost revizuită în 1965. UIT este prima agenție specializată a ONU care legiferează asupra activităților referitoare la spațiu. Convenția semnată la Montreal la 12 noiembrie 1965 - documentul constitutiv al UIT - a intrat în vigoare - conform art.53 la 1 ianuarie 1967. Primele convenții telegrafice au fost semnate la Paris, la 17 mai 1865 și la St. Petersburg în 1875; o convenție internațională a fost semnată mai apoi la Berlin în 1906; convenția de la Madrid din 1932 a înlocuit convențiile anterioare, a stabilit un text unic și a creat Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor. Convențiile ulterioare (Atlantic City 1947, Buenos Aires 1952, Geneva 1959, Montreal 1965) sau succedat pentru a completa și a aduce convenția la zi cu toate schimbările tehnice care interesau pe membri săi. A se vedea M. Mateesco Matte, *op.cit.*, *Droit aérospatial*, Ed. 1969, p.133.

organizației asupra teritoriului unui stat aceasta se determină pe baza unei înțelegeri între organizație și autoritatea competentă din acel stat (art.9.1)³⁶.

Structura organizației este simplă, fiind alcătuită din două organe principale: Consiliul și Direcția generală. **Consiliul** - are compoziția și puterile prevăzute de art.12. Astfel încât privește compunerea fiecare stat membru al organizației poate delega un reprezentant în consiliu și are un vot; președinția este atribuită fiecărui membru prin rotație, în ordine alfabetică, cu schimbare la fiecare sesiune. Deciziile consiliului sunt adoptate dacă două treimi din membrii consiliului își dau votul. **Direcția generală** - în fruntea căruia se află Directorul general - reprezintă organul executiv și administrativ permanent (art.11.1). Deși directorul general este - conform art.7 - principalul deținător al puterilor executive ale organizației, el trebuie să răspundă totuși de actele sale în fața Consiliului (în baza art.13.3). Pe lângă puterea de negociator, directorul general conlucrează - în limita puterilor care i-au fost acordate de Consiliu - la elaborarea înțelegerilor internaționale (art.13.4), pregătește bugetul organizației și raportul anual al Direcției și totodată pregătește activitățile viitoare ale organizației (care toate vor fi supuse aprobării Consiliului (art.12.4)³⁷. Directorul general este ales pentru o perioadă de patru ani (cu posibilitatea realegerii) el fiind asistat de un director adjunct care nu trebuie să fie de aceeași naționalitate, iar mandatul acestuia nu poate să fie reînnoit.

4. EUTELSAT își are originea nu într-un motiv ideologic (ca în cazul INTERSPUTNIK) ci în Conferința Europeană a Poștelor și Telecomunicațiilor care a fost creată în 1959 pentru a coordona serviciile de Poștă și Telecomunicații Europene (este vorba prin urmare nu atât de un tratat internațional cât mai mult de un angajament tehnic între administrații să asigure o coordonare tehnică și operațională a serviciilor respective)³⁸. Acordul care a creat EUTELSAT a fost semnat la 13 mai 1977 - a intrat în vigoare la 30 iunie 1977 - de 27 de membri ai Conferinței Europene a Poștelor și Telecomunicațiilor³⁹. Acordul are două părți: Convenția interguvernamentală semnată de statele membre și Acordul de exploatare (în care semnatarii sunt fie guvernele, fie organismele de telecomunicații ale statelor) și prevede - asemenea Acordului cu privire la INTELSAT - trei organe: Ansamblul (Adunarea) Părților, un Consiliu al semnatarilor și un organ executiv⁴⁰.

Adunarea Părților este organul suprem, care adună guvernele fiecărui stat membru, și în calitate de organ suprem are o multitudine de prerogative dintre care

³⁶ M. Mateesco Matte, *op. cit.*, *Droit aérospatial de l'exploration scientifique à l'utilisation commerciale...*, p.124.

³⁷ Cu caracter de noutate a fost înființată o *Comisie* care are rolul de a verifica activitățile financiare ale organizației. *Idem* p.124-125.

³⁸ A se vedea P.M. Martin, *op. cit.*, p. 142.

³⁹ Aranjamentele definitive au fost deschise semnării în iulie 1980 și au intrat în vigoare la 1 septembrie 1985 între 26 state (printre care Vatican, Monaco și Liechtenstein). *Idem*.

⁴⁰ *Idem*

amintim: decide asupra amendamentelor Convenției, se pronunță asupra unei cereri de adeziune, exercită toate celelalte competențe care n-au fost atribuite expres altui organ; de asemenea are o putere generală de reglementare. Fiecare stat dispune de un singur vot, iar deciziile asupra fondului sunt luate cu majoritate de două treimi din părțile prezente și care votează⁴¹. **Consiliul semnatarilor** este principalul organ de gestiune și ca atare, se reunește mai des decât Adunarea Părților (anume de 3 ori pe an). Fiecare stat desemnează un reprezentant, dar tot atât de bine, un stat poate hotărâ să fie reprezentat de un alt semnatar. **Organul executiv** este - ca și în cazul INTELSAT - Directorul general care este numit - pe o perioadă de șase ani - de către Consiliul Semnatarilor și confirmat - în mod automat - de către Părți dacă în termen de 60 de zile nici o parte nu face opoziție la nominalizarea sa. El reprezintă juridic EUTELSAT⁴².

5. Pericolele pe care le antrenează activitățile aerospațiale. Activitățile⁴³ și vehiculele aerospațiale prezintă pericole atât pentru mediul

⁴¹ Se reunește o dată la doi ani. Idem, p.143.

⁴² EUTELSAT colaborează și cu INTELSAT și cu INMARSAT. Încă de la începutul secolului s-a constatat că un sistem convenabil de comunicații maritime putea să contribuie, în mod notabil la ameliorarea securității pe mare. În 1973 Organizația Interguvernamentală consultativă a Navigației maritime (OMCI - devenită mai târziu Organizație maritimă internațională) a propus desfășurarea unei conferințe internaționale pentru realizarea unui sistem de telecomunicații maritime prin satelit. Conferința s-a desfășurat în trei sesiuni: între aprilie 1975 și septembrie 1976 și Convenția elaborată cu ocazia sa a fost intrată în vigoare la 16 iulie 1979. A fost astfel creată organizația INMARSAT care avea ca funcție principală realizarea sectorului spațial de telecomunicații prin satelit cu scopul, pe de o parte, de a ameliora comunicațiile de ajutor (SOS) și comunicațiile pentru salvarea vieții oamenilor în mare și pe de altă parte, de a ameliora gestiunea navelor, a serviciilor maritime de corespondență publică și posibilitățile de radio reperaj. Organele - asemănătoare ca denumire și roluri cu cele ale INTELSAT și EUTELSAT - sunt Adunarea, Consiliul, Direcția generală. **Adunarea** reunește toate statele care sunt părți la Convenție și se reunește la 2 ani. Fiecare stat dispune de un vot; Adunarea votează cu majoritate de două treimi asupra chestiunilor de fond și cu majoritate simplă asupra chestiunilor de procedură, iar în caz de îndoială asupra naturii problemei în cauză președintele Adunării hotărăște. Adunarea are funcții generale ca, de exemplu, ține cont de toate recomandările permanente ale consiliului. **Consiliul** este compus din 22 de reprezentanți: 18 dintre ei reprezintă investitorii cei mai importanți, iar 4 locuri sunt rezervate reprezentanților care nu sunt altfel reprezentați (ținându-se astfel cont de principiul reprezentării geografice echilibrate și de interesul particular al țărilor în curs de dezvoltare). Consiliul reunește de câte ori este nevoie și trebuie să se străduiască să ia hotărârile cu unanimitate, în cazul în care acest lucru nu este posibil deciziile de fond se iau cu majoritatea semnatarilor care dețin două treimi din părțile de investiții. Problemele de procedură se rezolvă cu majoritate simplă, fiecare deținând un vot. Direcția generală, cu sediul la Londra, constituie organul executiv al organizației, având în frunte un Director general, ales de Consiliu, pe o perioadă de 6 ani. El reprezintă din punct de vedere juridic organizația. A se vedea P.M. Martin, *op.cit.*, p.145-146.

⁴³ Reamintim că activitățile spațiale care pot aduce prejudicii Terrei, mediului atmosferic și spațiului extraterestru sunt: operațiunile de lansare a obiectelor spațiale afectează mediul prin emisia de gaze de combustie a motoarelor și prin exploziile voluntare sau accidentale survenite înainte ori după lansare; prezența pe orbită a obiectelor prezintă un risc pentru mediu datorită posibilității deteriorării și a coliziunii acestora cu alte obiecte spațiale; misiunile pot prezenta riscuri atât datorită scopurilor (militare ex. sateliți antisateliți sau civile ex. experimentele meteorologice) cât și datorită simplei prezențe (mai ales din partea interferențelor pe care le pot provoca și care pot fi calificate poluări ale spectrului de frecvență)" A se vedea M. Duțu, *Dreptul mediului. Tratat*, vol. II, *Dreptul internațional*

extraterestru - în sensul că obiectele lansate se pot defecta, își pot înceta activitatea, pot ieși de sub controlul lansatorului, se pot ciocni cu alte obiecte spațiale ceea ce poate duce la consecințe acum nebănuite - cât și pentru mediul terestru. Pericolele pentru mediul terestru pot consta în: posibilitatea infestării mediului terestru cu substanțe și organisme nepământene ce pot avea consecințe nefaste asupra sănătății oamenilor (și aceasta cu atât mai mult cu cât nu există norme general admise de prevenire a infestării biologice); "depozitarea" reziduurilor radioactive, cunoscut fiind faptul că acestea au fost depozitate până în prezent fie în pământ, fie în Oceanul Pacific ceea ce a avut urmări nefaste asupra mediului ambiant; însăși creșterea numărului obiectelor lansate pe orbită reprezintă un pericol măcar și pentru faptul că poate - datorită impactului cu alte obiecte - să împiedice; desfășurarea unor activități importante de folosire a spațiului extraterestru; creșterea gazelor poluante produse de arderea combustibililor rachetelor (cu ocazia lansărilor cosmice) poate duce la "creșterea nebulozității, frângerea balanței termice a atmosferei și distrugerea stratului de ozon care protejează Pământul de acțiunea nocivă a radiațiilor ultraviolete".

O problemă ce interesează deopotrivă spațiul și pământul o constituie utilizarea, în spațiu, a surselor de energie nucleară. Utilizarea energiei nucleare în spațiu s-a dovedit a fi o problemă mai ales datorită incidentelor produse începând cu anii '60. În acest sens se pot cita următoarele evenimente: căderea, în mai 1968, în Oceanul Pacific a unui satelit meteorologic care conținea două generatoare radio-izotopice care trebuiau să producă electricitate (acest accident a fost rezultatul unei lansări eșuate dar cele două regeneratoare au fost recuperate în larg)⁴⁴; căderea, în 24 ianuarie 1978, pe solul terestru a satelitului sovietic Cosmos 954, care conținea surse de energie nucleară; câțiva ani mai târziu - anume în ianuarie 1983, reactorul nuclear Cosmos 1402, a trebuit să fie dezintegrat deasupra Oceanului Pacific; evenimentul de la Cernobil - 1986 - care a redeschis ideea unei mai bune protecții contra efectelor rezultând din utilizarea surselor de energie nucleară⁴⁵.

6. Protecția spațiului extraterestru. Ca măsură de apărare, în fața tuturor pericolelor mai înainte amintite, pericole rezultând din exploatarea spațiului extraatmosferic, au fost elaborate o serie de acte normative naționale, regionale și internaționale care toate laolaltă alcătuiesc aceea parte a dreptului internațional public numită drept spațial (sau cosmic). Fiind o parte a dreptului internațional public înseamnă că reglementează relațiile dintre statele lumii și dintre acestea și alte subiecte de drept

al mediului. Dreptul comunitar al mediului, Editura Economică 1998, p. 214-215.

⁴⁴ A se vedea P.M. Martin, *op. cit.*, p. 86.

⁴⁵ Autorul P.M. Martin subliniază că în cazul accidentului de la Cernobil înainte ca autoritățile sovietice să informeze cu privire la eveniment un satelit de observare a Terrei a identificat catastrofa iar operatorii satelitului au arătat chiar incompatibilitatea dintre informațiile furnizate, pe cale diplomatică de către Uniunea Sovietică și cele furnizate de satelit, *op. cit.*, p. 83.

internațional public, relații cu un anumit obiect care constă în exploatarea spațiului extraterestru. Prin urmare, putem *defini* dreptul spațial ca fiind acea parte a dreptului internațional public care include ansamblul normelor juridice care reglementează relațiile dintre statele lumii și dintre acestea și alte subiecte de drept spațial cu privire la exploatarea de către ele a spațiului extraatmosferic și a corpurilor cerești⁴⁶. De regulă⁴⁷, în literatura juridică, atunci când se prezintă suma normelor ce alcătuiesc dreptul spațial se începe cu Tratatul din 27 ianuarie 1967 privind principiile care guvernează activitatea statelor în exploatarea și folosirea spațiului extraatmosferic, inclusiv a Lunii și a celorlalte corpuri cerești. Însă Tratatul din 1967 n-a apărut pe un teren arid căci un număr impresionant de acte internaționale l-au precedat și i-au pregătit astfel apariția.

7. Unele acte de recomandare și acte obligatorii. Rezoluția⁴⁸ Adunării Generale a națiunilor Unite 1148 (XII) de reglementare, limitare și reducere echilibrată a tuturor forțelor armate și a tuturor armelor; Concluzia unei convenții internaționale (sau a unui Tratat internațional) cu privire la reducerea armelor și interzicerea armelor cu hidrogen și a altor tipuri de instrumente de distrugere în masă (14 noiembrie 1957). Rezoluția cerea statelor (cu deosebire a statelor membre ale Subcomitetului Comisiei de dezarmare) să alcătuiască un acord cu privire la dezarmare care trebuia să includă mai multe dispoziții și anume: suprimarea imediată a încercărilor armelor nucleare și realizarea unui sistem de control internațional eficace cuprinzând posturi de control, dotate cu echipamente științifice, instalate pe teritoriile SUA, URSS, Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord și în anumite zone ale Oceanului Pacific; oprirea producției de materiale fisionabile cu scop militar; producția viitoare a acestor produse,

⁴⁶ A se vedea M.I. Niciu, *Introducere în dreptul internațional spațial*, Editura Piramida, Craiova, 1992, p. 10; E. Lupan, M. Șt. Minca, A. Marga, *Dreptul mediului. Partea specială. Tratat elementar*, vol. II, Editura Lumina Lex, București, 1997, p. 504.

⁴⁷ A se vedea D. Marinescu, *Dreptul mediului înconjurător*, Ea. a II-a, Casa de Editură și Presă "Șansa" SRL, București, 1993, p. 78-79; E. Lupan, M. Șt. Minca, A. Marga, *Dreptul mediului. Partea specială. Tratat elementar*, vol. II, Editura Lumina Lex, București, 1997, p. 506; M. Duțu, *Dreptul mediului. Tratat*, vol. II, *Dreptul internațional al mediului. Dreptul comunitar al mediului*, București, 1998, p. 216; P. Drăghici, A.I. Dușcă, *Dreptul intern și comunitar al mediului*, Editura Universitaria, Craiova, 2003, p. 71.

⁴⁸ Rezoluție în dreptul internațional reprezintă denumirea curentă a unei hotărâri adoptată de un organ colectiv al unei organizații internaționale. Chiar atunci când este vorba de o rezoluție a unei adunări generale a unei organizații internaționale guvernamentale (ex. Adunarea Generală a O.N.U.) - rezoluția nu are din punct de vedere juridic o valoare obligatorie ci valorează numai ca o recomandare. Aceasta chiar și în cazul adoptării în unanimitate. Având în vedere interesele progresului legalității și, în general, al vieții internaționale, România a propus ca atunci când Adunarea Generală a O.N.U. adoptă o rezoluție, prin consens, aceasta să oblige și juridic - moralmente obligativitatea unei asemenea decizii este evidentă - statele în cauză - care reprezintă azi imensa majoritate a omenirii. A se vedea I. Cloșcă, *Dicționar de drept internațional public*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 260.

trebuie să fie exclusiv destinată scopurilor non militare; reducerea stocurilor de arme nucleare după un program care să permită folosirea în scopuri pacifiste, pe o bază echitabilă și de reciprocitate, sub un atent control internațional; reducerea forțelor armate și a armamentelor pe baze care să permită garanții efective.

Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite 1348 (XIII) "Problema utilizării spațiului extraaerian în scopuri pacifiste (13 decembrie 1958). Adunarea Generală a Națiunilor Unite ... dorind să reunească cele mai noi informații posibile cu privire la numeroasele probleme relative la utilizarea pacifistă a spațiului extraatmosferic a creat un comitet al utilizării pacifiste a spațiului extraatmosferic. Printre altele Comitetul își propunea să organizeze schimburi mutuale și difuzarea de informații în materia cercetărilor asupra spațiului extraatmosferic.

Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite 1472 (XIV) "Cooperarea internațională cu privire la utilizarea pașnică a spațiului extraatmosferic" (12 decembrie 1959). Prin această rezoluție mai întâi se remarcă faptul că în Comitetul de utilizare pașnică a spațiului extraatmosferic au intrat noi state: Albania, Austria, Bulgaria, Ungaria, Liban, Polonia, România. Mai apoi, Comitetul este însărcinat cu noi funcții de: examinare a înțelegerilor de cooperare internațională cu privire la : organizarea de schimburi mutuale și la difuzarea de informații în materia informațiilor asupra spațiului extraatmosferic; și la măsurile care să cuprindă încurajarea programelor naționale de cercetare a spațiului extraatmosferic printre care și acordarea de ajutoare mai consistente în vederea executării acestor programe; studiere a naturii problemelor juridice care vor putea fi ridicate de explorarea spațiului extraatmosferic.

Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite 1721 (XVI) "Cooperarea internațională cu privire la utilizarea pașnică a spațiului extraatmosferic" (20 decembrie 1961). Această rezoluție are patru părți A.B.C.D. În **partea A**⁴⁹ este prevăzută recomandarea Adunării Generale adresată statelor membre de a se inspira, în explorarea și utilizarea spațiului extraatmosferic, din următoarele principii: dreptul internațional, prin care se înțelege și Carta Națiunilor Unite, se aplică spațiului extraatmosferic și corpurilor cerești; spațiul extraatmosferic și corpurile cerești pot fi explorate și exploatate în mod liber de toate statele în conformitate cu dreptul internațional și nu sunt susceptibile de apropiere națională.

Partea B cuprinde invitația pe care Adunarea Generală o face Comitetului de utilizare pașnică a spațiului extraatmosferic de a: menține cu contact strâns cu organismele guvernamentale și neguvernamentale care se ocupă cu chestiunile relative la spațiul extraatmosferic; contribui la crearea măsurilor proprii de

⁴⁹ În această parte, se recunoaște că este în interesul comun al umanității să se favorizeze utilizarea spațiului extraatmosferic în scopuri pașnice și că este urgentă o cooperare în acest domeniu. Adunarea Generală estimează că spațiul extraatmosferic nu trebuie să fie explorat și utilizat decât pentru binele umanității și în profitul statelor membre indiferent de stadiul de dezvoltare economică și științifică (rezoluția 1721 XVI - 10 decembrie 1961 Partea A).

favorizare a cooperării internaționale în materia activităților relative la spațiul extraatmosferic.

Partea C cuprinde recomandarea făcută de Adunarea Generală tuturor statelor membre Organizației meteorologice mondiale și altor instituții specializate de a face un studiu complet cu privire la măsurile proprii de a: face să progreseze știința și tehnica atmosferică pentru a cunoaște mai bine forțele fizice fundamentale care afectează climatul și de a da posibilitatea de a modifica la scară mondială condițiile meteorologice; dezvolta mijloace de previziune meteorologică actuală și de a ajuta statele membre să folosească aceste mijloace grație centrelor meteorologice regionale. **Partea D** cuprinde recomandarea Adunării Generale, făcută Uniunii Internaționale de Telecomunicații de a examina aspectele telecomunicațiilor spațiale pentru care o cooperare internațională ar fi necesară.

Partea E cuprinde raportul Comitetului de utilizare pașnică a spațiului extraatmosferic prin care se afirmă intrarea de noi membri: Maroc, Mongolia, Siera Leone și Ciad.

Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite 1802 (VII) "Cooperarea internațională cu privire la utilizarea pașnică a spațiului extraatmosferic" (14 decembrie 1962). În această rezoluție Adunarea Generală ia act de realizarea obiectivelor fixate de către Organizația meteorologică mondială și de către Uniunea internațională a telecomunicațiilor și de nerealizarea de către Comitetul de utilizare pașnică a spațiului extraatmosferic a recomandărilor asupra problemelor juridice relative la utilizarea pașnică a spațiului extraatmosferic. În continuare Adunarea Generală invită Comitetul să urgenteze munca de elaborare a principiilor juridice fundamentale relative la explorarea și exploatarea spațiului extraatmosferic, cu privire la responsabilitățile în materie de accidente a vehiculelor spațiale, asistența astronautilor și a vehiculelor spațiale etc.

Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite 1962 (XVIII) "Declarația principiilor juridice care guvernează activitatea statelor în materie de explorare și utilizare a spațiului extraatmosferic" (13 decembrie 1963). Adunarea Generală declară solemn că în privința explorării și utilizării spațiului extraatmosferic statele trebuie să se ghideze după următoarele principii: exploatarea și utilizarea spațiului extraatmosferic se vor efectua în interesul omenirii; spațiul extraatmosferic și corpurile cerești pot fi în mod liber explorate și utilizate de toate statele pe bază de egalitate în conformitate cu dreptul internațional; spațiul extraatmosferic și corpurile cerești nu pot face obiectul apropierei naționale prin proclamația de suveranitate, nici prin utilizarea ocupației, nici prin orice alt mijloc; activitățile statelor relative la explorarea și utilizarea spațiului extraatmosferic se efectuează conform dreptului internațional în vederea menținerii păcii și securității internaționale și favorizării cooperării și înțelegerii internaționale; statele au responsabilitatea ca activitățile naționale în spațiul extraatmosferic, realizate de organisme guvernamentale și neguvernamentale să se desfășoare conform principiilor enunțate. Activitățile organismelor neguvernamentale trebuie să facă obiectul unei autorizații și a unei supravegheri continue din partea statului

Considerații privind utilizarea și protecția spațiului extraatmosferic

interesat; în privința explorării și utilizării spațiului extraatmosferic, statele trebuie să se bazeze pe principiile cooperării și asistenței mutuale și să-și desfășoare activitățile în spațiului extraatmosferic ținând cont de interesele corespunzătoare altor state. În cazul în care un stat are motive să creadă că o experiență sau activitate extraatmosferică reprezintă un obstacol pentru activitățile altor state el trebuie să angajeze consultări internaționale înainte de a întreprinde respectiva activitate; statul în al cărui registru este înscris un obiect lansat în spațiul extraatmosferic, va conserva sub a sa jurisdicție și control respectivul obiect și întregul personal care ocupă respectivul obiect; orice stat care lansează obiecte în spațiul extraatmosferic și statele pe ale căror teritorii se găsesc instalații care servesc la lansarea unui obiect, răspund, din punct de vedere internațional, pentru pagubele cauzate unui stat străin, persoanelor fizice sau juridice ale acestuia, de respectivul obiect, sau elementele componente ale acestuia pe pământ, în atmosferă sau în spațiul extraatmosferic.

Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite 1963 (XVIII) "Cooperarea internațională cu privire la utilizarea pașnică a spațiului extraatmosferic" (13 decembrie 1963). Rezoluțiunea cuprinde recomandarea de a include într-un Tratat internațional principiile juridice care trebuie să guverneze activitățile statelor în materia explorării și utilizării spațiului extraatmosferic.

Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite 110 (II) "Măsurile ce trebuie luate contra propagandei în favoarea unui nou război și contra celor care incită la un nou război" (3 noiembrie 1947). În această Rezoluție Adunarea Generală invită guvernele tuturor statelor membre să ia, în cadrul lor constituțional, toate măsurile necesare pentru: a favoriza, prin toate mijloacele de publicitate și propagandă de care dispun, relații amicale fondate pe scopurile și principiile Cartei; a încuraja difuzarea tuturor informațiilor destinate să exprime dorința incontestabilă de pace a tuturor popoarelor.